

Тернопільська обласна рада
Управління освіти і науки Тернопільської облдержадміністрації
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка

Кафедра педагогіки та психології

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
галузь знань – 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальність – 053 Психологія
освітньо-професійна програма – Психологія

Кременець – 2021

Робоча програма навчальної дисципліни «Педагогічна психологія» для здобувачів, які навчаються за спеціальністю 053 Психологія. Кременець, 2021 р. 27 с.

Розробник:

Ярощук М. В. – старший викладач кафедри педагогіки та психології, кандидат психологічних наук.

Робочу програму навчальної дисципліни схвалено на засіданні кафедри педагогіки та психології.

Протокол від 31 серпня 2021 року № 1.

Завідувач кафедри

В.В. Терпелюк

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки	Нормативна	
	Спеціальність: 053 Психологія		
Модулів – 2	Освітньо-професійна програма: Психологія Освітній рівень: перший бакалаврський	Курс:	
Змістових модулів – 4		2	2
Загальна кількість годин – 90		Семестр	
		3	3
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 3,2		Лекції	
		16 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		18 год.	6 год.
		Самостійна робота	
		56 год.	78
	Вид контролю: залік		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 38% / 62%.

для заочної форми навчання – 14 % / 86%.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання курсу навчальної дисципліни «Педагогічна психологія» поглиблення та удосконалення професійної підготовки психолога на основі синтезу психологічних і педагогічних знань та умінь.

Вивчення курсу «Педагогічна психологія» спрямоване на формування у студентів наступних професійних компетентностей:

1. Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення, аналізувати власну діяльність.

ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії, здатність до толерантної поведінки.

ЗК9. Здатність працювати в команді.

ЗК11. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 13. Здатність розуміти, висловлювати та інтерпретувати поняття, факти, думки, почуття як усно, так і письмово, слухати, говорити, читати та писати державною мовою у відповідних соціальних та культурних контекстах.

2. Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології, розуміти походження психічних розладів і психологічних проблем.

СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту, в тому числі з питань психологічного благополуччя та охорони психічного здоров'я.

Програмні результати навчання:

ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т. ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПР8. Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефахівців.

ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.

ПР14. Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.

ПР15. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

ПР17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Вступ у педагогічну психологію.

Тема 1. Предмет, завдання та методи педагогічної психології.

Об'єкт, предмет, структура та базові категорії психології педагогічної. Погляди провідних вітчизняних і зарубіжних науковців на специфіку предмету психології педагогічної. Психологія навчання, психологія виховання, психологія

особистості педагога та педагогічного колективу. Основні проблеми й завдання психології педагогічної на сучасному етапі її розвитку.

Методологія та базові принципи психолого-педагогічного пізнання. Методи дослідження у психології педагогічній і специфіка їх застосування при роботі з дітьми дошкільного віку. Організаційні, емпіричні, інтерпретаційні методи, методи обробки та аналізу отриманих даних (за Б.Г.Ананьєвим). Організація психолого-педагогічного (формульованого) експерименту. Етичні засади організації психолого-педагогічних досліджень.

Тема 2. Історія становлення та сучасна проблематика педагогічної психології.

Загальнодидактичний період осмислення психологічних основ педагогічного процесу. Завдання «психологізації педагогіки»: від Я.А. Коменського до П.Ф. Каптерєва. Експериментальний етап становлення психології педагогічної. Відкриття перших експериментальних психологічних лабораторій, виникнення, розквіт і занепад педології. Теоретико-експериментальний період. Основні ідеї в контексті біхевіорально, гештальтпсихологічно, гуманістично, когнітивно та діяльнісно зорієнтованої психології педагогічної.

Внесок українських науковців у становлення психології педагогічної. «Київська», «одеська», «львівсько-варшавська» і «харківська» психологічні школи. Наукова школа Г.С. Костюка. Сучасність і перспективи психології педагогічної (на матеріалі актуальних досліджень в Україні). Актуальні проблеми психології педагогічної дошкільця в Україні.

Змістовий модуль 2. Психологічні основи навчання.

Тема 3. Психологічні основи учіння та учбової діяльності.

Співвідношення понять «учіння», «научіння», «засвоєння», «навчальність», «навчання». Види учіння й научіння. Навчальність та її основні показники. Проблема взаємозв'язку між навчанням і психічним розвитком. Поняття «зона актуального розвитку» і «зона найближчого розвитку» (за Л.С. Виготським). Модель розвивального навчання та її основні відмінності від традиційних моделей дидактичного процесу.

Учбова діяльність як форма учіння. Структура учбової діяльності та чинники її успішності. Психологічні засади ефективного формування знань, навичок, умінь. Поняття компетентності. Психолого-педагогічні аспекти взаємодії дитини із сучасними інформаційно-комунікативними засобами у процесі учіння.

Тема 4. Психологічні аспекти навчання і формування психологічної готовності до школи.

Психологічні особливості учбової діяльності дошкільників. Психологічні ресурси й передумови введення основних елементів учбової діяльності у контекст ігрової як провідної діяльності дошкільного віку. Програмоване навчання та проблемне навчання: основні засади й можливості застосування у контексті дошкільної освіти. Базові підходи до побудови управління навчанням дитини:

алгоритм лінійний, розгалужений та адаптивний. Теорія поетапного формування розумових дій (П.Я. Гальперін).

Специфіка створення проблемних ситуацій в освітньому процесі. Проблемність як сутнісна ознака сприймання та осмислення світу дошкільником. Основні етапи проблемно зорієнтованого дидактичного заняття в умовах ДНЗ. Психолого-педагогічні засади активізації пізнавальної діяльності дошкільника.

Наступність у системі «дошкільна освіта – початкова шкільна освіта» і структура психологічної готовності дитини до школи. Мотиваційна, розумова, емоційно-вольова готовність, готовність до спілкування з учителем та однокласниками. Основні рівні розвитку учбової діяльності дошкільників (за А.П. Усовою).

Змістовий модуль 3. Психологічні основи виховання.

Тема 5. Психологія виховання.

Загальна психологічна характеристика виховання як складової освітнього процесу. Взаємозв'язок навчання й виховання. Базові психологічні підходи до організації виховання: технологічний, гуманістичний і діяльнісний. Підкріплення як основа формування бажаної поведінки в контексті біхевіорально зорієнтованого виховання. Позитивні й негативні підкріплення (покарання). Безумовна позитивна увага до дитини як основа гуманістично зорієнтованого виховання. Концепція виховного процесу із глибинним психозануренням (І.Д. Бех). Провідні принципи діяльнісного підходу у вихованні.

Основні психологічні механізми впливу у вихованні: приклад і наслідування, психічне зараження, навіювання, переконування і санкціонування. Їх форми та передумови ефективності.

Критерії та рівні вихованості дитини. Моральність як глобальний показник вихованості. Концепція рівнів і стадій морального розвитку особистості (Л. Кольберг). Психологічні аспекти виховання характеру дитини. Вікові аспекти виховання дошкільників.

Тема 6. Психологічні аспекти індивідуалізації та диференціалізації педагогічної взаємодії.

Загальні психолого-педагогічні засади індивідуалізації та диференціації дошкільної освіти. Основні принципи розвитку індивідуальності дошкільника (за В.У. Кузьменко). Обдаровані діти в умовах ДНЗ. Поняття «дитячої обдарованості» й основні типи обдарованих дітей. Психолого-педагогічні засади індивідуального підходу до обдарованих дошкільників.

Вихованці «групи ризику» та індивідуальна робота з ними (діти із затримкою психічного розвитку, діти із синдромом гіперактивності та дефіциту уваги, соціально й педагогічно занедбані діти, агресивні діти, тривожні діти, замкнені та сором'язливі діти). Функціональна асиметрія головного мозку і діти-шульги. Гендерні аспекти навчання й виховання. Психолого-педагогічні засади інклюзивної дошкільної освіти (загальна характеристика).

Змістовий модуль 4. Психологія особистості педагога і педагогічного колективу.

Тема 7. Психологія особистості педагога.

Клас соціономічних професій: загальні вимоги. Поняття «соціального інтелекту» та «соціальної компетентності» як інтегративного чинника успішності взаємодії з людьми. Професіограма педагогічної професії як професії типу «Людина – Людина».

Структура педагогічних здібностей. Здібності «вчительські» та «виховательські» (за Р.С. Немовим). Здібності педагога в контексті функціонування цілісної педагогічної системи. Рівні педагогічних здібностей. Педагогічна чутливість (за Н.В. Кузьміною) та успішність (за М.О. Аміновим) як основні критерії прояву педагогічних здібностей. Педагогічні здібності вихователя дошкільного навчального закладу.

Проблема «емоційного вигорання» в контексті професійної придатності педагога. Основні симптоми, причини та стадії «емоційного вигорання». Специфіка синдрому «емоційного вигорання» вихователя ДНЗ. Динаміка професійного становлення та професійна самореалізація педагога.

Тема 8. Психологія педагогічного спілкування і колективу.

Загальна психологічна характеристика педагогічного спілкування: комунікативний аспект педагогічного спілкування, перцептивний аспект педагогічного спілкування, інтерактивний аспект педагогічного спілкування. Проблема комунікативних бар'єрів у педагогічному спілкуванні та їх специфіка при взаємодії з дошкільником. Феномени педагогічних стереотипів та ефектів соціальної перцепції, їх особливості при сприйнятті вихованців дошкільного віку. Проблема педагогічного конфлікту та основні його типи в умовах ДНЗ.

Стилі педагогічного спілкування. Специфіка стилів педагогічного спілкування вихователя дітей дошкільного віку (за А.Г. Ісмагіловою). Педагогічна емпатія і такт.

Психологія педагогічного колективу. Соціально-психологічний клімат педагогічного колективу, його основні складові та чинники функціонування. Специфіка закладу дошкільної освіти.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб	с.р.			л	п	лаб	с.р.		
1	2	3	4	5	6		8	9	10	11	12		
Модуль 1													
Змістовий модуль 1. Вступ у психологію педагогічну													
Тема 1	10	2	2	-	6	-	12	1	1	-	10	-	
Тема 2	10	2	2	-	6	-	10	-	-	-	10	-	
Разом за	20	4	4	-	12	-	22	1	1	-	20	-	

змістовим модулем 1													
Змістовий модуль 2. Психологічні основи навчання													
Тема 3	10	2	2	-	6	-	10	1	1	-	8	-	
Тема 4	10	2	2	-	6	-	12	1	1	-	10	-	
Разом за змістовим модулем 2	20	4	4	-	12	-	22	2	2	-	18	-	
Змістовий модуль 3. Психологічні основи виховання													
Тема 5	10	2	2	-	6	-	11	1	-	-	10	-	
Тема 6	10	2	2	-	6	-	13	1	2	-	10	-	
Разом за змістовим модулем 3	20	4	4	-	12	-	23	2	2	-	20	-	
Змістовий модуль 4. Психологія особистості педагога і педагогічного колективу													
Тема 7	10	2	2	-	6	-	10	-	-	-	10	-	
Тема 8	10	2	4	-	4	-	12	1	1	-	10	-	
Разом за змістовим модулем 3	20	4	6	-	10	-	22	1	1	-	20	-	
Модуль 2													
ІНДЗ	10	-		-	10	-	-	-	-	-	-	-	-
Усього годин	90	16	18	-	56	-	90	6	6	-	78	-	

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Педагогічна психологія як наука	2	1
2	Історія становлення і перспективи розвитку педагогічної психології	2	-
3	Психологічні закономірності учіння та навчіння	2	1
4	Психологічні особливості навчання	2	1
5	Психологічні закономірності виховання	2	-
6	Психологічні засади індивідуалізації та диференціації виховного процесу	2	2
7	Психологічні аспекти педагогічних здібностей	2	-
8	Психологія педагогічного спілкування і колективу	2	1
9	Підсумкове заняття, обговорення ІНДЗ	2	-
Разом		18	6

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 1

ПИТАННЯ ДЛЯ ЗАГАЛЬНОГО ОБГОВОРЕННЯ

1. Об'єкт, предмет і взаємозв'язок психології педагогічної з іншими галузями наукового знання.
2. Проблеми й завдання психології педагогічної відповідно до її базової структури (психологія навчання, психологія виховання, психологія особистості педагога).
3. Основні рівні організації психолого-педагогічного дослідження. Базові філософські підходи й загальнонаукові принципи.
4. Організаційні методи психології педагогічної.
5. Емпіричні методи психології педагогічної. Специфіка психолого-педагогічного (формульовального) експерименту.
6. Методи обробки та аналізу даних й інтерпретаційні методи.
7. Психологічні особливості та етика психолого-педагогічного дослідження дитини дошкільного віку.

ВИСЛОВИ КЛАСИКІВ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Поміркуйте над наступними цитатами в контексті завдань і методів психології педагогічної як науки:

1. «...Насамперед добре вивчіть ваших вихованців; бо ви, без сумніву, зовсім не знаєте їх...» (Ж.-Ж.Руссо).
2. «Якщо педагогіка хоче виховувати людину в усіх відношеннях, то вона повинна насамперед пізнати її також в усіх відношеннях» (К.Ушинський).
3. «Не ухиляйтеся від вивчення психології (цього духовного природознавства) й антропології узагалі (цього світоча педагогіки) та від дослідження основних принципів загальнолюдського розвитку!» (А.Дістервег).
4. «Ми не кажемо педагогам – робіть так чи інакше; але кажемо їм: вивчайте закони психічних явищ, якими ви хочете керувати, та працюйте, керуючись цими законами й тими обставинами, в яких ви хочете їх застосувати. Не тільки обставини ці безмежно різноманітні, а й самі індивідуальності вихованців не схожі одна на одну. Чи ж можна при такій різноманітності обставин виховання й самих індивідуумів обґрунтовувати які-небудь загальні виховні рецепти?» (К.Ушинський).
5. «Величезний вплив на учительську освіту має також якомога краще знання психології та логіки. Адже психологія або, що ширше, антропологія є науковою основою педагогіки, без якої остання підвисає у повітрі й не може бути надійно встановлена» (А.Дістервег).
6. «Не філософськими одкровеннями в наш час може просунути вперед наука педагогіка, а терплячими й наполегливими різнобічними дослідженнями. Не філософом – вихователем і відкривачем нової педагогічної теорії має бути кожний педагог, але добросовісним і працюючим спостерігачем, що вміє певною мірою узагальнити свої спостереження» (Л.Толстой).
7. «За самою своєю логікою, за філософською основою, за творчим характером педагогічна праця неможлива без елемента дослідження, і перш за все тому, що кожна людська індивідуальність, з якою ми маємо справу, – це до

певної міри глибоко своєрідний, неповторний світ думок, почуттів, інтересів» (В.Сухомлинський).

8. «Давайте менше говорити про обов'язки дітей, а більше про їх права» (Ж.-Ж.Руссо).

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

1. Скласти план-схему спостереження за динамікою упродовж року (в умовах перебування в дошкільному навчальному закладі):

- а) сенсорного розвитку дошкільника,
- б) пам'яті дошкільника,
- в) мислення дошкільника,
- г) уяви дошкільника,
- д) емоційно-почуттєвої сфери дошкільника,
- е) вольових властивостей дошкільника.

2. Запропонувати метод і план-схему емпіричного дослідження страхів дитини із врахуванням сучасних вимог етики такого дослідження.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 2

ПИТАННЯ ДЛЯ ЗАГАЛЬНОГО ОБГОВОРЕННЯ

1. Загальнодидактичний період у становленні психології педагогічної.
2. Відокремлення психології педагогічної як відносно самостійної науки та особливості її експериментального етапу.
3. Теоретико-експериментальний період у становленні психології педагогічної: основні концепції навчання й виховання
4. Історичні аспекти формування психології педагогічної на теренах України.
5. Сучасний стан і перспективи розвитку психології педагогічної (на матеріалах досліджень в Україні).

ВИСЛОВИ КЛАСИКІВ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Пошукайте зв'язок висловів відомих філософів і педагогів Нового Часу із поняттями та законами сучасної психології:

1. «Тільки те в людині міцне та надійне, що всмокталося у природу її в першу пору життя» (Я.Коменський).
2. «Велике мистецтво навчитися багато чому – це братися одразу за небагато чого» (Дж.Локк).
3. «Справжнє виховання полягає не стільки у правилах, скільки у вправляннях» (Ж.-Ж.Руссо).
4. «Моральне виховання повинне виробити волю» (І.Герbart).
5. «Щоб змінити людей, їх потрібно любити» (Й.Песталоцці).
6. «Поганий вчитель подає істину, хороший – вчить її знаходити» (А.Дістервег).

Порівняйте три основні течії в американській та європейській психології педагогічній (біхевіористичну, гуманістичну й когнітивну) на основі цитат їх класиків:

1. «Дайте мені дюжину здорових, нормально розвинутих немовлят і мій власний, спеціальний світ, в якому я буду їх вирощувати, і я гарантую, що,

обравши навмання дитину, можу зробити її спеціалістом будь-якого профілю – лікарем, адвокатом, художником, продавцем, навіть злидарем або кишеньковим злодієм – незалежно від її схильностей та здібностей...» (Дж. Уотсон).

2. «Якщо я нічого не нав'язую людям, вони стають самі собою» (К. Роджерс).

3. «Якщо ми враховуємо спосіб мислення дитини, що розвивається, якщо ми змушуємо себе переводити навчальний матеріал на мову зрозумілих для неї логічних формулювань і достатньою мірою спонукаємо її до успіху, то ми набуваємо можливість уже в ранньому дитинстві залучити дитину до тих знань, які надалі дозволять стати їй освіченою людиною» (Дж. Брунер).

Поміркуйте над зв'язком висловів відомих українських психологів із провідними напрямками та концепціями світової психолого-педагогічної думки:

«Виховання по-різному керує розвитком особистості залежно від того, як вихователі охоплюють своїм контролем усю систему різноманітних факторів, що включаються у цей процес, навчають вихованців й організовують їхнє життя, поєднують зростаючі вимоги з повагою до них. Важливим є і те, як вони стежать за результатами виховного процесу, тобто тими психічними змінами, що виникають у вихованців внаслідок виховних впливів, і відповідно вдосконалюють способи їх здійснення» (Г. Костюк).

«Навчання справляє дисциплінуючий вплив на дошкільників. Під впливом вимог вихователя діти привчаються усвідомлювати й сприймати завдання, вказівки, бути вимогливими до себе, уважно працювати на заняттях, контролювати свою поведінку...» (В. Котирло).

«Якщо дитині дано свободу у виявленні інтересів, виборі партнерів по спілкуванню та засобів досягнення мети, то навчання досягає результату, за якого вільна людина вільно мислить і з інтересом запам'ятовує. Наповненість процесу навчання почуттям причетності до відкриття, особистісних взаємин розвивають подальшу потребу в спілкуванні» (Т. Піроженко).

«Вагома роль у вихованні в особистості свідомого ставлення до життя належить психолого-педагогічній науці та освіті як важливим сферам людської діяльності, спрямованим на вироблення та систематизацію інформації про дійсність. Адже освіта має спрямовуватися не лише на оснащення дітей знаннями з основних предметів, а й сприяти вибудовуванню ними образу світу, образу самих себе» (О. Кононко).

«Інформаційний простір для дошкільника має бути привабливий цікавими задачами, проблемами, загадками навколишнього, які він має сам пізнати. Адже за своєю природою дитина – дослідник. Дорослий разом з дитиною і відкриває таїни світу. Пріоритетом розвивальної роботи має бути формування творчої уяви як основного психічного новоутворення дошкільного дитинства – на протигагу виробленню умінь та навичок, засвоєнню готових відомостей» (С. Ладивір).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 3

ПИТАННЯ ДЛЯ ЗАГАЛЬНОГО ОБГОВОРЕННЯ

1. Основні поняття психології навчання та їх співвідношення.
2. Види учіння та научіння, специфіка їх проявів у дошкільному віці.
3. Навчальність у своїх структурно-змістових аспектах.

4. Учбова діяльність як одне з основних понять педагогічної психології. Структура учбової діяльності. Найвагоміші складові успішної учбової діяльності.
5. Знання як компонент суспільно-історичного досвіду. Основні етапи формування наукових понять та їх особливості в дошкільному віці.
6. Навички та етапи їх становлення.
7. Проблема співвідношення між навичками та вміннями. Чинники їх ефективного формування.
8. Специфіка використання комп'ютера як засобу розвитку й навчання дитини: психологічні аспекти.

ВИСЛОВИ ВІДОМИХ ПСИХОЛОГІВ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Поміркуйте над наступними цитатами у контексті сучасних теорій і поглядів на процеси навчання й розвитку дитини:

1. «Правильне вирішення питання про співвідношення розвитку та навчання має центральне значення не тільки для психології, а й для педагогіки. Кожна концепція навчання, котру сформулює педагог, включає в себе (усвідомлює він це чи ні) певну концепцію розвитку» (С.Рубінштейн).

2. «Розвиток завжди виявляється ширшим колом, ніж учіння... Дитина навчилася виконувати якусь операцію. Тим самим вона засвоїла певний структурний принцип, сфера застосування якого ширша, ніж тільки операції того типу, на якому цей принцип був засвоєний. Отже, здійснюючи крок в учінні, дитина просувається у розвитку на два кроки, тобто учіння та розвиток не співпадають» (Л.Виготський).

3. «Щоб виявити та розвинути свої задатки, кожному індивіду треба передусім учитися... Він навчання, його змісту, форм і методів залежать темпи переходу індивіда від нижчих до вищих ступенів розумового розвитку» (Г.Костюк).

4. «Оперантне зумовлювання поведінки не означає управління людиною як маріонеткою; оперантне зумовлювання – це класифікація світу, в якому індивід здійснює вчинки, що впливають на цей світ, а останній, у свою чергу, впливає на людину» (Б.Скіннер).

5. «Якби ми могли вчитися тільки на результатах власних дій, процес інтелектуального та соціального розвитку був би дуже повільним, не говорячи вже про те, що надзвичайно нудним» (А.Бандура).

6. «Формування учбової діяльності – процес поступового передавання виконання окремих елементів цієї діяльності самому учневі для самостійного виконання без втручання учителя» (Д.Ельконін).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 4

ПИТАННЯ ДЛЯ ЗАГАЛЬНОГО ОБГОВОРЕННЯ

1. Учбова діяльність у житті дошкільника. Проблема засвоєння її структурних компонентів.
2. Програмоване та алгоритмізоване навчання. Специфіка його використання в умовах ДНЗ.

3. Теорія поетапного формування розумових дій П.Я.Гальперіна та Н.Ф.Талізінної.

4. Концепція проблемного навчання (О.М.Матюшкін, М.М.Поддьяков). Використання його основних принципів при роботі з дошкільниками.

5. Психолого-педагогічні засади активізації пізнавальної діяльності дошкільника в умовах ДНЗ.

6. Проблема психологічної готовності дитини до школи.

ВИСЛОВИ ВІДОМИХ ПСИХОЛОГІВ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Поміркуйте над наступними цитатами відомих психологів у контексті переваг і недоліків базових концепцій навчання:

«... я вважаю, що лінійні та «внутрішні», або розгалужені, програми швидше схожі, ніж відрізняються одна від одної... У більш пізніх модифікаціях очевидні відмінності між вихідними типами програм зникли... Я вважаю подібне явище бажаним і вірю, що найкращим напрямом у програмованому навчанні є заохочення максимально гнучких і неупереджених підходів...» (Е.Стоунс).

«Замість вивчення того, як іде формування дії, тепер висувається вимога – з'ясувати, а якщо потрібно, то створити умови, що забезпечують формування дії із заданими властивостями. Щодо навичок, наприклад, це означало б: не встановлювати «криву спроб і помилок», а, навпаки, підбирати умови, які б усунули помилки та впевнено формували б задані показники дії» (П.Гальперін).

«Учень ставиться в положення дослідника, який шукає відповідь на якесь питання, перевідкриває для себе відомі вже дорослим істини, переживає радості їх відкриття, сам доходить до узагальнень...» (Г.Костюк).

«Важливим елементом проблемних ситуацій, без якого неможливо цілеспрямовано їх створювати та використовувати, є можливості учня, котрі включають у себе як його інтелектуальні здібності, так і досягнутий ним рівень знань...» (О.Матюшкін).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 5

ПИТАННЯ ДЛЯ ЗАГАЛЬНОГО ОБГОВОРЕННЯ

1. Виховання як предмет наукового осмислення. Психологічні аспекти виховання.

2. Технологічний підхід до організації виховання.

3. Гуманістично та особистісно зорієнтоване виховання.

4. Діяльнісний та суб'єктно-діяльнісний підхід у вихованні.

5. Психологічні механізми виховного впливу: приклад і наслідування, психічне зараження, навіювання, переконування, санкціонування.

6. Критерії вихованості та розвиток моральності особистості. Концепція Л.Кольберга.

7. Вікові аспекти виховання дошкільників. Специфіка формування характеру та його рис у цьому віці.

ВИСЛОВИ КЛАСИКІВ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Поміркуйте, про які прийоми виховного впливу йдеться у наступних висловах відомих мислителів і педагогів; з якими сучасними концепціями виховання можна співставити наступні їх ідеї:

1. «Пам'ятайте, що перед тим, як взятися за виховання людини, треба самому зробитися людиною; треба, щоб у вас самих склався той взірець, який повинна наслідувати дитина» (Ж.-Ж.Руссо).

2. «Виховання — це вплив на серця тих, кого ми виховуємо. Впливати ж на серце можна тільки гіпнотизацією, якій так піддаються діти,— гіпнотизацією, заразливістю прикладу...» (Л.Толстой).

3. «... безплідними будуть його (вихователя) намагання викорінити у своєму вихованцеві ваду чи погану рису, котрі він допускає у собі самому» (Дж.Локк).

4. «...Без особистого безпосереднього впливу вихователя на вихованця справжнє виховання, що проникає у характер, неможливе. Тільки особистість може впливати на розвиток і визначення особистості, тільки характером можна формувати характер. Причини такого морального магнетизування приховані глибоко у природі людини» (К.Ушинський).

5. «Підтримуйте дитяче прагнення бути хорошим, бережіть його як найтонший порух людської душі, не зловживайте своєю владою, не перетворюйте мудрість батьківської влади на деспотичне самодурство» (В.Сухомлинський).

6. «Якщо дитина з трьох років вбачатиме у вас якусь вищу істоту, авторитетну у відношенні до неї, вона вислухуватиме кожне слово з радістю та з вірою... Треба, щоб іноді правота приходила без доведень, оскільки ви так сказали. Та дитина, якій усе доводять, може вирости циніком» (А.Макаренко).

З точки зору якої психологічної концепції Ви б обґрунтували наступну пораду класика педагогіки:

«Багато вчителів тратять сили на боротьбу з дитячими пустощами, витівками, тобто з тим, що є закономірним супутником дитинства та отрочтва й що заслуговує на мудру поблажливість і розумне перетворення на жарт» (В.Сухомлинський).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 6

ПИТАННЯ ДЛЯ ЗАГАЛЬНОГО ОБГОВОРЕННЯ

1. Загальні принципи індивідуалізації та диференціації освітнього процесу. Їх застосування в умовах ДНЗ.

2. Поняття «обдарованість» і «дитяча обдарованість». Основні критерії та типи обдарованості дитини. Специфіка індивідуального підходу до обдарованої дитини.

3. Затримка психічного розвитку: основні види та критерії.

4. Порушення емоційно-вольового та соціального розвитку дошкільника: синдром гіперактивності та розладу уваги; агресивність; тривожність і страхи; замкненість і сором'язливість; соціально-педагогічна занедбаність. Принципи психолого-педагогічної корекції та допомоги «особливим» вихованцям.

5. Ліворука дитина: психологічні аспекти проблеми.

6. Гендерний підхід в освіті: специфіка розвитку дошкільників-хлопчиків і дошкільників-дівчаток.

7. Перші кроки інклюзивної освіти в Україні: проблеми та перспективи. Психологічні аспекти інклюзії в умовах звичайного ДНЗ.

ВИСЛОВИ КЛАСИКІВ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Обґрунтуйте свою згоду чи незгоду з наступними висловами відомих осіб у контексті специфіки виховання обдарованої особистості:

«Вроджені обдарування подібні до диких рослин і потребують вирощування за допомогою вчених занять» (Ф.Бекон).

«Таланти утворюються у спокої, характери – серед життєвих бур» (І.Гете).

«Де немає випадку проявити талант, там немає і талантів» (Л.Фейербах).

«Таланту потрібне співчуття, йому потрібно, щоб його розуміли» (Ф.Достоевський).

«Талант – як породистий кінь, необхідно навчитися керувати ним, а якщо смикати поводи на всі боки, то кінь перетвориться на клячу» (Л.Горький).

Поміркуйте над висловами відомих людей щодо чинників виникнення порушень у поведінці дитини та ефективних шляхів їх подолання:

«Кращий спосіб зробити дітей хорошими – це зробити їх щасливими» (О.Уайльд).

«Будь правдивий навіть до дитини: виконуй обіцянку, інакше привчиш її до неправди» (Л.Толстой).

«Діти ніколи не слухалися дорослих, та зате справно їх наслідували» (Д.Болдуїн).

«Справедливо деякі лікарі вважають, що якщо дитина нервова, потрібно перш за все лікувати її батьків» (А.Барто).

«Дитина потребує вашої любові більш за все саме тоді, коли вона менш за все на неї заслуговує» (Е.Бомбек).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 7

ПИТАННЯ ДЛЯ ЗАГАЛЬНОГО ОБГОВОРЕННЯ

1. Професії класу «Людина-Людина»: загальні вимоги.
2. Соціальний інтелект як важлива складова професійної успішності фахівця соціономічного типу.
3. Структура педагогічних здібностей.
4. Рівні педагогічних здібностей.
5. Специфіка педагогічної діяльності та здібностей вихователя дитини дошкільного віку.
6. Професійне становлення педагога: основні чинники та етапи.
7. Проблема «емоційного вигорання» педагога. Специфіка даного синдрому в умовах ДНЗ.

ОБГОВОРЕННЯ ВИСЛОВІВ КЛАСИКІВ

Про які педагогічні здібності, їх рівні йде мова в наступних цитатах:

«Якщо ти навчаєш, намагайся говорити коротко, щоб розум слухняний відразу ж зрозумів слова і зберігав би їх в пам'яті правильно. Все, що зайве, зберігати наш розум не може» (Горацій).

«Зауважу тільки..., що вихователь дитини повинен бути молодим і навіть таким молодим, як тільки може бути молодою людиною розумна. Я бажав би, щоб він сам був дитиною, якби це можна було, щоб він міг стати товаришем свого вихованця і завоювати його довіру, поділяючи з ним утіхи його» (Ж.-Ж.Руссо).

«Тільки рішуча людина, енергійна, з твердим характером, така, що знає, чого вона хоче, чому вона хоче і які засоби ведуть до виконання її волі, – тільки така людина може виховати рішучих, енергійних, сильних характером людей» (А.Дістервег).

«Кожної хвилини, кожної миті вчитель повинен бачити кожного з тридцяти або сорока своїх вихованців, знати, що він у цю хвилину думає, чим наповнена його душа, які кривди й болі хвилюють його» (В.О.Сухомлинський).

«Педагог повинен викликати явища зростання (інтелектуального) у самого себе, тоді він буде живий і прийнятний для дітей, бо буде сповненим інтересу до них. Діти це завжди інстинктивно відчують. Педагог повинен стати спостерігачем і дослідником тих явищ, які перед ним відбуваються... З цього погляду вчитель є співробітником-кореспондентом наукового закладу» (С.Шацький).

«Даруй себе дітям! Будь терплячим і будь готовим до зустрічі з ними в дитинстві» (Ш.Амонашвілі).

«Що сказали би ви про архітектора, який, закладаючи нову будівлю, не зумів відповісти вам на запитання, що він хоче будувати... Те саме повинні ви сказати і про вихователя, який не зуміє чітко й точно визначити вам мету своєї виховної діяльності» (К.Ушинський).

«Коли ви бачите перед собою вихованця — хлопчика чи дівчинку, ви повинні вміти проектувати більше, ніж бачить око. І це завжди правильно. Як хороший мисливець, роблячи постріл по рухомій цілі, бере далеко вперед, так і педагог у своїй виховній справі повинен брати далеко вперед, багато вимагати від людини й дуже поважати її, хоча за зовнішніми ознаками, можливо, ця людина і не заслуговує на повагу» (А.Макаренко).

Чи згодні Ви з висловом класика педагогіки? Чи пов'язане описане явище із синдромом «емоційного вигорання»? Як можна цьому запобігти?

«Змушений приховувати й обминати труднощі, вихователь легко може деморалізуватись, стати лицемірним, розчаруватись і розледачити... Виникають скарги на невдячну працю: «якщо Бог хоче когось покарати, то робить його вихователем» (Я.Корчак).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 8 **ПИТАННЯ ДЛЯ ЗАГАЛЬНОГО ОБГОВОРЕННЯ**

1. Педагогічне спілкування як важлива складова професійної діяльності вихователя.

2. Комунікативний аспект педагогічного спілкування. Проблема виникнення та подолання комунікативних бар'єрів.

3. Перцептивний аспект педагогічного спілкування. Стереотипізація, ефекти соціальної перцепції при взаємодії з дітьми.

4. Інтерактивний аспект педагогічного спілкування. Проблема запобігання педагогічним конфліктам та оптимальні способи їх розв'язання.

5. Стили педагогічного спілкування: відносні переваги та недоліки.

6. Емпатія і педагогічний такт.

7. Психологія педагогічного колективу дошкільного навчального закладу.

ОБГОВОРЕННЯ ВИСЛОВІВ КЛАСИКІВ

До опису яких стилів педагогічного спілкування можна віднести наступні цитати:

«Нехай поважність учителя не супроводжується грубістю, ласкавість – слабкістю; щоб не спричинити першою – ненависті, а другою – презирства. Хай він часто проводить бесіди з учнями про добру поведінку, бо чим частіше вдаватися до наставлянь, тим рідше буде потреба в покараннях... Хай зуміє, наставляючи учнів, щодня сказати щось таке, що могло б у них назавжди лишитися в пам'яті» (Квінтіліан).

«То не мудрість і не майстерність, якщо вихователеві доводиться тричі повторювати свої слова, щоразу підвищуючи голос, і, закінчивши на високій ноті, стукнути по столу. Це не влада, а безсилля, яким нерідко прикривається свавілля» (В.Сухомлинський).

«...Перше, незаперечне право дитини – висловлювати свої думки, активно брати участь у наших міркуваннях про неї та рішеннях. Коли ми доростемо до її поваги й довіри, коли вона повірить нам і сама скаже, в чому її право, загадок і помилок стане менше» (Я.Корчак).

«...це – мистецтво садівника, під доглядом якого квітнуть і ростуть тисячі дерев. Поглянь, він нічого не робить для сутності їх росту і цвітіння; сутність їх зростання і цвітіння закладена в них самих... Садівник лише оберігає дерево, щоб ніяка зовнішня сила не пошкодила ані його коріння, ані стовбура, ані гілки й не завадила закону природи, за яким усі частини дерева, які ростуть разом, сприяють його процвітанню та збереженню» (Й.Песталоцці).

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Організація психолого-педагогічного (формульованого) експерименту	6	10
2	Актуальні проблеми педагогічної психології в Україні	6	10
3	Психолого-педагогічні аспекти взаємодії дитини із сучасними інформаційно-комунікаційними засобами у процесі учіння	6	8

4	Психолого-педагогічні засади активізації пізнавальної діяльності	6	10
5	Психологічні аспекти виховання характеру	6	10
6	Психолого-педагогічні засади інклюзивної освіти	6	8
7	Динаміка професійного становлення та професійна самореалізація педагога	6	10
8	Педагогічна емпатія і такт	4	10
9	ІНДЗ	10	-
Разом		56	78

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти під час самостійної роботи на семінарських та практичних заняттях

1-2 бали – студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; самостійно відтворює більшу частину навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати знання для виконання за зразком; користується додатковими джерелами.

3 бали – знання студента є достатньо ґрунтовними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно висвітлює події з точки зору смислового взаємозв'язку, уміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки та залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями. Студент виявляє вміння рецензувати відповіді інших та опрацьовувати матеріал самостійно.

4 бали – студент володіє глибокими та міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної учбової діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну.

5 балів – студент має системні, дієві знання, виявляє творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів-доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити й розв'язувати проблеми, самостійно здобувати та використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї; самостійно виконує науково-дослідну роботу; логічно і творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої обдарування та нахили.

7. Індивідуальні завдання

I. Теоретичного характеру (реферат):

1. Базові філософські концепції освіти як підґрунтя загальної методології педагогічної психології.
2. Основні методи педагогічної психології: спостереження та експеримент. Їх види та застосування у педагогічній практиці.
3. Етика психолого-педагогічної взаємодії з дитиною.
4. Виникнення, розквіт і занепад педології.
5. Сучасний етап становлення педагогічної психології у країнах СНД: актуальні проблеми та перспективи.
6. Педагогічна психологія дошкілля: основні теорії і проблеми.
7. Поняття учіння та научіння як складова теорій психологів-біхевіористів.
8. Научіння у дослідженнях відомих гештальпсихологів.
9. Учбова діяльність як предмет дослідження педагогічної психології.
10. Основні онтогенетичні етапи становлення учіння та учбової діяльності.
11. Програмоване навчання: історія та сучасність.
12. Проблемне навчання як метод розвитку творчих здібностей дітей.
13. Психологічна готовність дитини до школи: проблема діагностики й формування.
14. Виховання в історії психолого-педагогічної думки: основні ідеї та імена.
15. Концепція виховання із глибинним психозануренням І.Д.Беха.
16. Дитяча агресивність: чинники виникнення та шляхи подолання.
17. Дитячі страхи: чинники виникнення та шляхи подолання.
18. Дитина-шульга: історичні аспекти проблеми та сучасний індивідуальний підхід.
19. Сучасна гендерна психологія та її значення для дошкільної освіти.
20. Соціономічні професії у сучасному світі.
21. Педагогічна творчість у психологічних дослідженнях.
22. Проблема професійних деформацій у роботі педагога.
23. Педагогічне спілкування як психологічна проблема: історичні аспекти дослідження та сучасні напрацювання.
24. Активне соціально-психологічне навчання як метод засвоєння навичок та умінь педагогічного спілкування.
25. Педагогічний колектив як предмет психологічного дослідження: історичні аспекти та сучасні концепції.

II. Практичного спрямування (письмове есе):

1. Знайти, крім запропонованих у посібнику, ще й інші визначення предмету педагогічної психології. Чи відрізняються вони радикально між собою? Описати своє власне бачення предмету й завдань педагогічної психології на основі актуальних проблем сучасної дошкільної освіти.
2. Які методи психолого-педагогічного дослідження застосовувалися вашими педагогами чи шкільними психологами? Якими були причини та наслідки такого застосування? Проаналізувати на основі цього власне розуміння сенсу відомої фрази про «піддослідного кроля» (а також на прикладі можливих спотворень процесу педагогічної взаємодії з дитиною).

3. Підібрати ще, окрім випадку з хлопчиком Альбертом, приклади експериментальних програм дослідження дітей, котрі порушують сучасні правила психологічної етики. Як можна було б оминути подібні проблеми? Описати своє власне бачення меж і можливостей етики психологічного дослідження.

4. Знайти описи процедури й результатів 2-3-ьох формувальних експериментів, які були проведені з дітьми дошкільного віку та знайшли активне відображення в науково-психологічній літературі. Які з них не втрачають своєї актуальності й у наш час? Чому?

5. Підібрати прізвища та відповідні уривки з праць відомих педагогів і психологів, які були «за» чи «проти» педології. Аргументи якого «табору» більше переконують? Проаналізувати відповідні аргументи фахівців та описати своє власне ставлення до педології, її досягнень та упущень.

6. Якщо дещо змінити контекст відомого висловлювання, то українська педагогічна психологія хоч у чомусь «веде за собою» світовий її розвиток чи переважно «плентається в нього у хвості»? Обґрунтувати власну думку фактами розвитку вітчизняної науки.

7. Спробувати сформулювати власну тему (проблему) дослідження у ракурсі педагогічної психології, котра має важливе суспільне значення. Обґрунтувати свою думку прикладами з життя, тelenовин, газетних публікацій, інтернет-видань.

8. Які види учіння (за його механізмами) є найбільш значущими для розвитку людини? Обґрунтуйте свою думку прикладами з власного життя або життя добре знайомих людей. Чи справді такі подібні механізми учіння у людини й тварин, як про це стверджують біхевіористи? А в дошкільному віці?

9. Що, на вашу думку, більшою мірою визначає особистісний розвиток людини – генетика чи навчання й виховання? Обґрунтуйте свої міркування прикладами з власного життя, життя знайомих осіб або біографій видатних постатей.

10. Якою мірою зовнішня оцінка, зокрема, педагогічна, впливає на життя й розвиток дитини? Опишіть власні приклади такого впливу. Що можна порадити в цьому контексті батькам і вихователям дитини?

11. Існують різні погляди на методи, засоби та оптимальні строки формування елементів учбової діяльності в дошкільному віці. Так, поряд з ідеєю ампліфікації О.В.Запорожця розроблено чимало теорій інтенсивного раннього навчання дитини. Порівняйте відомі вам підходи та обґрунтуйте власну точку зору на окреслену проблему.

12. Період від 3-ьох до 5-ти років у психолого-педагогічній літературі часто образно характеризується як вік «чомучок». Пізніше, як свідчать дослідження та практика, підвищений пізнавальний інтерес дошкільників помітно спадає. Спробуйте проаналізувати основні причини такого феномену. Що можуть і повинні робити для подолання зазначеної негативної тенденції вихователі ДНЗ?

13. Психологічна готовність до школи – багатокомпонентна характеристика. Яким чином взаємозв'язані базові її складові й чи можна формувати одні з них через вплив на інші? Знайдіть у спеціальній літературі детальний опис методів

розвитку компонентів психологічної готовності дитини до школи та систематизуйте ці методи.

14. Психологи стверджують, що покарання – дуже неефективний прийом виховання. Чи згодні ви з такою думкою? Наведіть докази власної позиції за допомогою реальних життєвих прикладів (зі свого життя або життя знайомих осіб).

15. Сучасне гуманістично та особистісно зорієнтоване виховання закликає не задіювати механізмів об'єктно спрямованих маніпуляцій з особистістю дитини. Виходячи з розуміння сутності самого поняття виховання та його прийомів, чи можна стверджувати про цілковите уникнення подібних маніпуляцій? За яких умов виховний процес максимально наблизатиметься до «ідеального»? Опишіть власне бачення проблеми.

16. Згідно з теорією Л.Кольберга, більшість дітей дошкільного віку перебувають на стадії доморального розвитку. Як відомо, відповідна концепція побудована на основі врахування стадій розвитку інтелекту за Ж.Піаже. Спробуйте в контексті логіки відомих експериментів Л.Обухової описати можливі педагогічні кроки на шляху «пришвидшення» морального розвитку дошкільників.

17. Обдарована дитина – це «дар природи» чи наслідок особливого виховання? Висловіть власне бачення даної проблеми зі спробою визначення орієнтовних пропорцій зазначених факторів (біологічного та соціального) у становленні високого рівня розвитку здібностей особистості. Чим конкретно може допомогти вихователь обдарованій дитині в умовах звичайного ДНЗ?

18. У спеціальній літературі підберіть приклади (крім відомого дослідження А.Бандури) експериментів, в яких вивчалася агресивна поведінка людини. Чи допомагають ці дослідження у кращому розумінні причин виникнення і шляхів подолання дитячої агресивності? Перегляд чималої кількості сучасних дитячих мультфільмів і фільмів з нерідко доволі агресивними сюжетами сприяє більшою мірою наслідуванню «нехорошої» поведінки їх героїв чи, навпаки, розрядці вроджених негативних потягів? Обґрунтуйте обрану точку зору.

19. Підберіть наукові матеріали про дитячі страхи. Спробуйте скласти своєрідний їх рейтинг за силою та частотністю виникнення (орієнтуючись, зокрема, на праці О.Захарова). Пригадайте і власне дитинство. Які з описаних психологами страхів найбільшою мірою зачепили саме вас? Що їх спровокувало та посилювало? І як це, імовірно, вплинуло на ваше особистісне становлення?

20. Віднайдіть у спеціальній літературі якомога повніший список професій соціономічного типу. Спробуйте порівняти найбільш поширені серед них за кількома обраними та самостійно сформульованими критеріями. Яка з цих професій найбільш близька до фаху педагога? Яких педагогічних здібностей вона так само потребує для успішного оволодіння? Можливо, варто переймати щось і вихователю від представників саме цієї професії?

21. Яким повинен бути сучасний вихователь дітей дошкільного віку? Складіть відповідний психологічний портрет із рейтингом найбільш важливих, на вашу думку, якостей. Можна обґрунтувати свою думку матеріалами біографії якогось відомого й талановитого вихователя. Якою мірою ви відповідаєте цьому ідеалові?

Що можете зробити в напрямку самовдосконалення вже в наближчий місяць, рік? А що, на вашу думку, прийде тільки з досвідом реальної роботи?

22. Як ви вважаєте, синдром емоційного вигорання – поширений феномен? Чи зустрічалися такі люди, котрі висловлювали подібні скарги? Спробуйте проаналізувати власні індивідуально-психологічні особливості – якою мірою ви особисто підпадаєте під вплив стресогенних факторів і чи робите щось із метою профілактики або боротьби зі стресами? Спробуйте підібрати у спеціальній психологічній літературі опис методів запобігання стресу та прийоми його подолання.

23. Спробуйте скласти анкету, спрямовану на виявлення ймовірного функціонування у педагогічному спілкуванні відомих комунікативних бар'єрів. Опитайте за допомогою неї одного або декілька відомих вам педагогів. Чи проявилися в результатах анкетування такі бар'єри та інші труднощі педагогічного спілкування? Що, на вашу думку, в даному випадку стало причиною їх появи? Підберіть у спеціальній літературі поради, психологічні вправи, спрямовані на оптимізацію педагогічного спілкування.

24. Спробуйте скласти анкету, спрямовану на виявлення у педагогічному спілкуванні механізму стереотипізації та ефектів соціальної перцепції. Опитайте за допомогою неї одного або декілька відомих вам педагогів. Якими бачать дітей – своїх учнів і вихованців – сьгоднішні вчителі та вихователі? Можливо, виявляються певні новітні тенденції у такому сприйнятті? Опишіть приклади відомих вам ситуацій проявів соціальної стереотипізації у педагогічному спілкуванні та запропонуйте практичні поради з метою їх усунення.

25. Чи можливе, на вашу думку, уникнення педагогічних конфліктів у сучасному колективі ДНЗ, школи? Чому? Які серед таких конфліктів є найбільш поширеними? Проаналізуйте їх чинники, виходячи не тільки з даних наукової літератури, а й, наприклад, із результатів опитування відомих вам педагогів. Підберіть у спеціальних наукових виданнях поради, психолого-педагогічні прийоми, корекційні вправи, метою яких є як запобігання, так і подолання конфліктних ситуацій між вихователями та дітьми, вихователями та батьками, вихователями та їх колегами.

Порядок подання та захист ІНДЗ

1. Звіт про виконання ІНДЗ подається у вигляді реферату, презентації тощо.
2. ІНДЗ подається викладачу не пізніше ніж за 2 тижні до підсумкового контролю або завершення семестру.
3. Оцінка за ІНДЗ виставляється на заключному занятті (семінарському, практичному) на основі попереднього ознайомлення викладача зі змістом ІНДЗ. Можливий захист завдання шляхом усного звіту студента про виконану роботу або презентації.
4. Оцінка за ІНДЗ враховується при виведенні підсумкової оцінки з навчального курсу. Максимальна кількість балів – 15.

Критерії оцінювання ІНДЗ

При розробленні критеріїв оцінки за ІНДЗ береться за основу повнота і правильність виконання завдання, ступінь усвідомлення та розуміння студентом навчального матеріалу проблемного характеру; враховується здатність студента

диференціювати, інтегрувати та уніфікувати отримані знання, застосовуючи наукову термінологію; уміння здійснювати самостійний пошук та використання додаткового матеріалу для глибокого, логічного і творчого аналізу вивченого; уміння творчо застосовувати теоретичні знання при виконанні практичних завдань; мовленнєве оформлення відповіді тощо.

1 бал – студент має початковий рівень знань і не виявляє інтерес до навчального матеріалу; механічно відтворює зміст відповідного параграфу підручника/посібника; копіює певне завдання без будь-яких власних висновків та узагальнень;

2 бали – студент виявляє первинний інтерес до навчального матеріалу; має фрагментарні навички в роботі з підручником, але самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі; здатен давати відповіді на прості, стандартні запитання;

3 бали – студент знає близько половини навчального матеріалу і здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача; описує явища, процеси без пояснень їх причин; за допомогою викладача здатен відтворити їх послідовність, але слабо орієнтується в поняттях;

4 бали – студент знає більше половини навчального матеріалу, розуміє основний навчальний матеріал, але відтворює його з помилками та неточностями; здатен з помилками й неточностями дати визначення основних понять; відповіді на додаткові питання непослідовні та нелогічні;

5 балів – студент має стійкі навички роботи з текстом підручника; може самостійно оволодіти більшою частиною навчального матеріалу; формулює поняття, наводить приклади, підтверджує висловлене судження одним-двома аргументами; здатен за необхідності використовувати наочні матеріали;

6 балів – студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу; може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена;

7 балів – студент самостійно відтворює домінуючу частину навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати набуті знання при розв'язуванні психологічних задач; користується додатковими джерелами;

8 балів – студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал; розуміє основоположні теорії та факти, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє застосовувати засвоєний матеріал у стандартних ситуаціях;

9 балів – студент вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних теоретичних положень; самостійно користується додатковими джерелами; свідомо контролює власні навчальні дії; правильно використовує термінологію; складає таблиці та схеми;

10 балів – знання студента є достатньо повними; він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно описує певні явища з точки зору їх смислового взаємозв'язку; відповідь повна, логічна, обґрунтована, але з деякими фрагментарними неточностями;

11 балів – студент вміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки та залежності між явищами та фактами, розглядати виявлені закономірності, робити

**Шкала оцінювання знань та вмінь студентів
під час підсумкового контролю**

За шкалою ЄКТС	За національною шкалою	За 100-бальною шкалою
A	Відмінно	90 – 100
B	Добре	82 – 89
C	Добре	75 – 81
D	Задовільно	67 – 74
E	Задовільно	60 – 66
FX	Незадовільно з можливістю повторного складання	35 – 59
F	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом	0 – 34

Критерії оцінювання за національною шкалою

Оцінка А «5» («відмінно») (90–100): студент виявляє міцні, глибокі та системні знання навчально-програмованого матеріалу; відповідь студента повна, правильна, логічна, містить аналіз, систематизацію, узагальнення навчального матеріалу; демонструє вміння самостійно знаходити та користуватися джерелами інформації, критично оцінювати окремі нові факти, явища, ідеї, встановлювати причинно-наслідкові та міжпредметні зв'язки, робити аргументовані висновки; користується широким арсеналом засобів доказів власної думки, вирішує складні проблемні завдання; виявляє варіативність мислення і раціональність у виборі способів розв'язання практичних завдань; творчо застосовує професійні вміння і навички; вміє пов'язати теорію з практикою; володіє культурою викладу інформації, мова студента грамотна.

Оцінка В «4» («добре») (82–100): студент виявляє міцні, повні, ґрунтовні знання навчально-програмованого матеріалу; демонструє розуміння основоположних теорій і фактів, вміння аналізувати, порівнювати та систематизувати інформацію, встановлювати зв'язок з обраною професією та робити висновки; використовує загальновідомі докази у власній аргументації; вільно застосовує матеріал у стандартних ситуаціях; відповідь студента в цілому правильна, логічна та достатньо обґрунтована, однак при відповіді та виконанні практичних завдань допускає несуттєві помилки; рівень мовленнєвої культури відповідає загальноприйнятим нормам.

Оцінка С «4» («добре») (75–81): студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, проте його знання недостатньо глибокі та осмислені; відповідь на рівні загальних уявлень про предмет; демонструє деяке порушення логічності й послідовності викладу матеріалу; виявляє вміння частково аналізувати навчальний матеріал, порівнювати та робити певні, але неконкретні й неточні висновки; не вміє пов'язати теоретичні

положення з практикою; має фрагментарні навички в роботі з джерелами інформації; виявляє невисоку культуру викладу знань.

Оцінка Д «3» («задовільно») (67–74): студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу; має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення; виявляє елементарні знання фактичного матеріалу; викладає матеріал уривчастими реченнями, при відповіді допускає суттєві помилки, які не здатен виправити після коректування запитань; недостатньо володіє розумовими операціями; відсутні уміння і навички у роботі з джерелами інформації; не вміє логічно мислити та викласти свою думку.

Оцінка Е «3» («задовільно») (60–66): має мінімально достатні знання з дисципліни, зі значними помилками; у загальному недостатньо орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; не досить впевнено, з суттєвими помилками застосовує знання ув практичних ситуаціях.

Оцінка F «2» (35-59) (з можливістю повторного складання): студент не має мінімально достатніх знань з дисципліни; погано або зовсім не орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; не виявляє навичок застосовування знань у практичних ситуаціях; демонструє; не виявляє творчі уміння застосування знань, навичок у навчально-дослідній та практичній діяльності.

Оцінка FX «2» («незадовільно») (0–34) (з обов'язковим повторним курсом): не має мінімально достатніх знань з дисципліни; погано або зовсім не орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; не виявляє навичок застосовування знань у практичних ситуаціях.

11. Методичне забезпечення

Навчально-методичне забезпечення, періодичні видання, посібники, мультимедійні презентації за змістом тем.

12. Рекомендована література

Базова

1. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ : Каравела, 2007. 344 с.
2. Власова О. І. Педагогічна психологія : навч. посібник. Київ : Либідь, 2005. 400 с.
3. Савчин М. В. Педагогічна психологія : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2007. 424 с.
4. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А. Педагогічна психологія. Навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 168 с.
5. Лисянська Т. М. Педагогічна психологія. Практикум : навч. посіб. Київ : Каравела, 2009. 224 с.
6. Кутішенко В. П., Ставицька С. О. Психологія розвитку та вікова психологія. Пракикум : навч. посіб. Київ : Каравела, 2009. 448 с.

Допоміжна

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» / наук. ред. та упоряд. О. Л. Кононко. 2-ге вид., випр. Київ : Світич, 2008. 430 с.
2. Бех І. Д. Психологічні джерела виховної майстерності : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2009. 248 с.
3. Болтівець С. І. Педагогічна психогігієна. Теорія та методика : монографія. Київ: Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України», 2000. 302 с.
4. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. посібник для вищих навч. закладів. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 112 с.
5. Готовність дитини до школи / упоряд. : Л. Богуславська, С. Гончаренко, Л. Кондратенко ; за заг. ред. С. Максименка, О. Главник. Київ : Главник, 2004. 112 с.
6. Індивідуалізація виховання дошкільника : навчальний посібник / Ладивір С. О., Піроженко Т. О., Вовчик-Блакитна О. О. та ін. Київ : Педагогічна думка, 2007. 152 с.
7. Коломинский Я. Л. Психология педагогического взаимодействия. Київ : Кондор, 2007. 240 с.
8. Кононко О. Л. Виховуємо соціально компетентного дошкільника : навч.-метод. посіб. до Базової прогр. розв. дитини дошк. віку «Я у світі». Київ : Світич, 2009. 208 с.
9. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія. Курс лекцій : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 128 с.
10. Павелків Р. В., Заброцький М. М. Педагогічна психологія : (теоретичні концепції та практикум) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Рівне, 2003. 297 с.
11. Педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищих навч. закладів / О. П. Сергеєнкова та ін. Київ : ЦУЛ, 2012. 168 с.
12. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. Київ : Академвидав, 2008. 456 с.
13. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник : навч. посіб. Київ : Каравела, 2012. 328 с.
14. Проскура Е. В., Шибицкая Л. А. Как учить самых маленьких. Київ : Рад. школа, 1987. 112 с.
15. Психологічний клімат колективу / упоряд. О. Марінушкіна ; за заг. ред. С. Максименка, О. Главник. Київ : Главник, 2004. 96 с.
16. Рожков М. И. Воспитание трудного ребенка. Дети с девиантным поведением : учеб. пособие. Киев : Кондор, 2006. 239 с.
17. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності: навч. посіб. Київ : Вища школа, 2004. 335 с.
18. Синдром «професійного вигорання» та професійна кар'єра працівників освітніх організацій: гендерні аспекти : навч. посіб. / за наук. ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки, Т. В. Зайчикової. Київ : Міленіум, 2004. 264 с.

19. Степанов О. М. Педагогічна психологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Академвидав, 2011. 416 с.

20. Татенко В. О. Соціальна психологія впливу : монографія. Київ : Міленіум, 2008. 216 с.

13. Інформаційні ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua/> (Сайт Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського)

2. <http://www.psyh.kiev.ua> (Електронний вісник психології і педагогіки Інституту психології та соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка)

3. http://www.ido.rudn.ru/psychology/pedagogical_psychology/ (Електронний підручник із педагогічної психології)

4. <http://www.klex.ru/7um> (Електронний варіант підручника «Педагогическая психология» І.О.Зимньої)

5. <http://psychologiya.com.ua/pedagogicheskaya-psixologiya/1117-nftalyzina-petdagogicheskaya-psixologiya.html> (електронний варіант підручника «Педагогическая психология» Н.Ф.Тализіної).